

Mitä Sahalahti luki? - esittely 9.7.2019

Tämän seitsemännen kesänäyttelyni aiheena on "Mitä Sahalahti luki?". Tavoitteena on palauttaa mieliin muistoja vanhoilta ajoilta sekä tuoda esiin sellaistaakin, josta ei ole edes muistoja.

Näyttelyn aihe on laaja ja sitä voi lähestyä monella tavalla. Äskettäin edesmennyt sosiologian professorini Seppo Randell avasi 70-luvulla kurssinsa toteamalla: "Esitykseni ei ole tyhjentävä vaan täydentävä". Vastaavalla tavalla tämä näyttely ei ole kaiken kattava, vaan tarjolla on valikoima joitakin näkökulmia kirjoihin, lehtiin ja kirjastojen käyttöön.

Lapsuuden kodissani ei ollut paljon kirjoja. Kolme kirjaa muistan ajalta ennen kouluun menoa. Äidilläni oli sodassa kaatuneesta Kalle-veljestään muistona "Raamattu", jonka tämä oli saanut Vilpeilän kansakoulusta. Lotta-ajoilta äidilläni oli säilynyt laulukirja "Aseveikko 2", josta on mieleen jäänyt säe "siellä istuu politrukki niin kuin kaalimaassa pukki". Kolmas kirja oli "Seitsemän veljestä", jonka valokuvallisen elokuvapainoksen isä ja äiti olivat saaneet häälahjaksi.

Aikakauslehtiäkään ei kotiin tilattu, mutta kaupat ja pankit sentään lähettivät ilmaisia asiakaslehtiä, kuten Pirkka, Yhteishyvä, Työn lomassa ja Lipas. Aamulehti kuitenkin tuli tilattuna ja sitä silmäilemällä opettelinkin lukemaan. Vanhemmiten olen korvannut lapsuusajan puutteet monikertaisesti keräilemällä kasapäin lehtiä, kirjoja ja muuta roinaa.

Vilpeilän kansakoulun kirjastossa olin selvästi aktiivisin lainaaja. Joka lauantai valitsin kaksi tai kolme kirjaa. Varmaankin kaikki opettaja Matti Kylälämmen suosittelemat kirjat tuli lainattua.

Kunnankirjasto perustettiin Sahalahdelle 1881, kun isäntien vuosikymmeniä jatkunut vastahankaisuus saatiin vihdoinkin murrettua. Alakerrassa on esillä laatimani kirjaston historiikki ja muuta kirjastoon liittyvää aineistoa.

Koko 50-luvun kirjastoa hoiti Hannu Ranta, joka suoritti vasta 20-vuotiaana kirjastonhoitajan tutkinnon kirjekurssilla. Nähtävillä on Hannun kurssiaineistoja sekä valikoima sotien jälkeen kiellettyjä kirjoja, jotka hän oli laittanut talteen.

Sahalahden pitkäaikaisin kirjastonhoitaja oli Vuokko Haukkanen, joka oli tehtävässä 60-luvun puolivälistä 80-luvun lopulle. Useita kuukausia metsästin valokuvaa hänestä, kunnes yksi sellainen usean mutkan kautta löytyi. Sitten olen saanut käyttööni useampikin kuvia eivätkä kaikki edes ole näyttelyssä esillä. Yleensäkin tällainen näyttely ei ole mahdollinen ilman sahalahtelaisten sekä heidän sukulaistensa ja tuttaviansa apua.

Sahalahden kirjastosta pyysin näyttelyä varten lainaksi valikoiman kaikkien aikojen suosituimpia kirjoja. Selvä kärkikolmikko on "Vänrikki Stoolin tarinat", "Seitsemän veljestä" ja "Kalevala", joita kutakin on painettu yli miljoona kappaletta. Saamani aineisto yllätti minut täysin. Monet kirjat eivät näyttäneet ollenkaan siltä, jollaisina olin ne tottunut näkemään. Joku oli vanhempaa ja useimmat uudempaa painosta, jolloin kansikuva ja ulkoasu oli täysin erilainen. Käykääpä itse ällistymässä.

Samalla kertaa lainasin teoksen "Sapiens - Ihmisen lyhyt historia". Sen on kirjoittanut israelilainen historian professori Harari. Kirja on vaikuttavin teos, mitä olen 2000-luvulla lukenut. Se on todella mainio selitys ihmisen roolista maailmassa. Hararin keskeinen oivallus on, että ihmisestä tuli maailman valtiasta mielikuvituksensa vuoksi. Ihminen osaa kuvitella olemattomia, kykenee kertomaan ideoitaan tukevia tarinoita ja suostuttelee muutkin uskomaan niihin. Ihmisen

mielikuvituksen tuotteita ovat mm. raha, valtiot ja jumalat. Niihin uskomalla miljoonat ihmiset pystyvät järjestäytymään yhteistyöhön.

Tähän näyttelyyn liittyviä innovaatioita ovat kirjoitustaito, joka varmisti tiedon paremman säilyvyyden muistitietoon verrattuna. Vastaavia innovaatiota ovat kirjan ja lehden muodossa julkaistut teksti- ja kuvakoosteet. Selvä syntymävuosi on määriteltävissä sarjakuvalehdelle, kun Yhdysvalloissa alettiin 1934 julkaista "Famous Funnies" -sarjakuvalehteä. Tyhjästä se ei syntynyt. Sitä edelsivät sanomalehtien sunnuntainumeroiden neliväriset sarjakuvaliitteet.

Alakerrassa ovat esillä suositut lastenkirjat kuten "Tiitiäisen satupuu" ja "Hanhiemon iloinen lipas" sekä sellaiset kirjasarjat kuten Sakari Topeliuksen "Lukemisia lapsille" ja Anni Swanin "Kootut kertomukset". Tärkeä osa kirjaa on kansikuva, joita mm. Maija Karma, Rudolf Koivu ja Martta Wendelin loihtivat näihin lastenkirjoihin. Varsinaisena Suomen kansalliskuvittajana voidaan pitää Erkki Tanttua, joka loi omaperäisen ilmeen mm. Aleksis Kiven ja Pentti Haanpään teoksille.

Aikaisemmissa näyttelyissäni ovat olleet vahvasti esillä perhelehdet Apu, Seura, Suomen Kuvalehti ja Viikkosanomat, joten ne on jätetty nyt pois. Uuden näkökulman sen sijaan tuovat maatalouslehdet. Niistä erityisen elinvoimaisia ovat olleet 1899 perustettu aikakauslehti Pellervo ja 1916 aloittanut sanomalehti Maaseudun Tulevaisuus, jotka molemmat perustettiin suomalaisen osuustoiminnan isän professori Hannes Gebhardin aloitteesta.

Aikakauslehdistä pääosa oli 1800-luvulla uskonnollisia. Pakanalähetys oli Sahalahdella suosittua pitkälle 1900-luvulle asti, joten 1859 aloittaneita Suomen Lähetysseuran ja muita uskonnollisia lehtiä on säilynyt talojen vintteillä. Nämä lehdet ovat yleensä poikkeuksellisen hyvässä kunnossa, joten niitä on luettu siististi tai ei ole luettu lainkaan. Suomen lähetysseuran Lähetysseuran julkaisemaan nykyisinkin. Myös uskontokuntiin sitoutumaton 1905 perustettu kristillinen sanomalehti Kotimaa ilmestyy edelleen kerran viikossa.

Yläkerran aikakauslehtiteemat perustuvat Vapriikin Postimuseolle tekemiini näyttelyihin, vaikka vain osa esillä olevista lehdistä on samoja. Vapriikin näyttelytaskuihin voi ripustaa vain ohuita ja keskikokoisia lehtiä, joten täällä museomakasiinissa on nyt korostetusti esillä isoja ja pieniä sekä paksumpia lehtiä. Viime jouluaikaan Vapriikissa olivat esillä joululehdet. Heti niiden jälkeen näytillä olivat romanssisarjakuvat, joiden valtakausi kesti 50-luvun puolivälistä 60-luvun puoliväliin. Ensi tammikuussa Vapriikissa avautuu näyttelyni 50-luvulla aloittaneesta italialaisperäisestä villin lännen sarjakuvasta Pecos Bill, josta täällä on jo maistiaisia.

Tampereen ensimmäinen sanomalehti oli 1866 perustettu Tampereen Sanomat. Sen yhä voimissaan oleva kilpailija Aamulehti perustettiin 1881. Sahalahdesta ei Tampereen lehdissä paljon kirjoitettu. Aamulehti julkaisi kuitenkin 1912 ja 1930 varsin monipuoliset kolmen kokosivun kuvakertomukset Sahalahden elämänmenosta.

Pirkanmaan työväenlehdet olivat sosiaalidemokraattien 1898 perustama Kansan Lehti ja kansandemokraattien sotien jälkeen 1946 perustama Hämeen Yhteistyö. Molemmat joutuivat lopettamaan talousvaikeuksien vuoksi kohta Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen 90-luvun alussa.

Sahalahden perinteinen paikallislehti Kunnallistiedot täyttää syyskuussa 90 vuotta. Vuodesta 1991 julkaisu on tunnettu nimellä Sydän-Hämeen Lehti. Sahalahtelainen maanviljelijä ja pelimanni Jorma Mattila avusti aluksi lehteä harrastajakirjoittajana. Sitten hänestä tuli lehden toimittaja ja lopulta päätoimittaja. Mattila piti leikekirjaa harrastuksistaan ja lehtijutuistaan. Täällä on esillä

leikekirjan aukeama, joka havainnollistaa lehtijutun valmistusvaiheet aikana, jolloin Kangasalan Kirjapainossa vielä käytettiin metallisia painolevyjä.

Harari korosti kirjassaan, että ihmiset voivat toteuttaa kuvittelemiaan ideoita, joihin he yhdessä uskovat. Niin tämäkin näyttely on syntynyt. Aluksi oli vain suuntaa-antava teema "Mitä Sahalahti luki?". Sitten aloin kerätä ja kysellä aiheeseen liittyviä aineistoja. Sain myös yhteydenottoja, joiden kautta käyttööni tuli monenlaista materiaalia. Kiitokset avusta ja tuesta Sahalahti-Seuralle sekä kaikille eri tavoin näyttelyä edesauttaneille.

Luodaan vielä katse ensi kesään. Sen näyttelyaiheeksi olen kuvitellut teeman: "Kaikkihan me Sahalahdella ollaan sukua". Aiheen tueksi on perustettu Facebook-ryhmä "Sahalahden vanhat kuvat ja suvut", jonne on jo kertynyt mielenkiintoista aineistoa. Mukaan toivon lisää suku- ja pitäjähistorian kiinnostavuuteen uskovia. Facebook ei ole kuitenkaan ainoa kanava. Asia on ollut esillä paikallislehdissä ja Sahalahti-Seuran tiedotteessa sekä pysyy näytillä jatkossakin. Alakerrassa on vieraskirjan vieressä esiteltäviä, jossa voi myös tutustua teemaan. Pöydällä on lehtiö, johon voi kirjoittaa kommentteja. Yhteyttä voi ottaa myös puhelimella tai sähköpostitse. Toivon, että ensi vuoden näyttelystä saadaan yhteistyöllä mahdollisimman komea.